

**«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2025-YIL № 4-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

**SPORT ORQALI MILLIY O'ZLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI: JAHON
TAJIRIBASI VA O'ZBEKISTON MISOLIDA IJTIMOYIY TAHLIL****Xolmatov Ixtiyor Baxtiyorovich ,**

Farg'ona Davlat Universiteti,

Sotsiologiya yo'nalishi magistranti

Ilmiy rahbar: **G'aniev Baxodir Sadikjanovich,**

Farg'ona Davlat Universiteti, f.f.d., professor

Annotatsiya. Ushbu maqolada sportning milliy o'zlikni shakllantirishdagi o'rni va ijtimoiy ahamiyati tahlil qilindi. Globalizatsiya davrida sport millatlararo raqobat, madaniy integratsiya va milliy identitetni namoyon etish vositasi sifatida qaraladi. Jahon tajribasida, xususan Indoneziya, Yaponiya va Yevropa mamlakatlarida sport milliy birlikni mustahkamlovchi omil sifatida shakllanganligi tahlil qilindi. O'zbekiston misolida esa, sport siyosati, yoshlar ishtiroki, milliy sport turlarining rivoji (masalan, kurash) orqali milliy o'zlikni ifodalash jarayoni o'rganildi. Maqolada zamonaviy statistik ma'lumotlar, xalqaro ilmiy manbalar va davlat siyosati tahlili asosida xulosa hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: Sport, milliy o'zlik, identitet, yoshlar, ijtimoiy integratsiya, kurash, sport siyosati, globalizatsiya, O'zbekiston, milliy qadriyatlar.

Kirish. Sport inson hayotining nafaqat jismoniy, balki ma'naviy va ijtimoiy sohalarida ham muhim rol o'ynaydi. U milliy qadriyatlar, urf-odatlar va madaniyatni saqlash, targ'ib etish hamda jahon sahnasida mamlakatning imijini shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega. So'nggi yillarda O'zbekistonda sportning ommalashuvi, yoshlar orasida faol ishtirok darajasining ortishi va milliy sport turlarining rivojlanishi milliy o'zlikni mustahkamlashda muhim omilga aylangan. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yil yanvar-avgust oylari holatiga ko'ra, erkaklarning 71,9 foizi, ayollarning esa 64,1 foizi muntazam sport bilan shug'ullanadi (1). Bu ko'rsatkichlar sog'lom turmush tarzining kengayishi bilan birga, sportning jamiyatda birlashtiruvchi, milliy o'zlikni mustahkamlovchi ijtimoiy kuchga aylanganini ko'rsatadi. Milliy o'zlik tushunchasi sotsiologik va madaniy jihatdan murakkab hodisa bo'lib, Benedict Andersonning "Tasavvur qilingan jamoalar" nazariyasiga ko'ra, millat – bu o'zini yagona jamoa deb his qiladigan insonlar birligi hisoblanadi (2). Nelson Mandela takidlaganidek "Sport dunyoni o'zgartira oladigan yagona kuchlardan biridir. U millatni birlashtiradi, insonlarga g'urur va umid bag'ishlaydi." Sport musobaqalari, milliy jamoalar va davlat ramzlari bu "tasavvur qilingan jamoa"ni real hayotda ifodalash vositasidir. Shuningdek, sport milliy g'urur, birdamlik, va ijtimoiy identifikatsiyani mustahkamlash mexanizmi sifatida qaraladi (3) Sport musobaqalari, milliy jamoalar va davlat ramzlari — bu "tasavvur qilingan jamoa"ni real hayotda ifodalovchi eng kuchli vositalardir. Chunki ular nafaqat

jismoniy raqobatni, balki millatning ramziy birdamligini, tarixiy xotirasini va ma'naviy birlik tuyg'usini ifodalaydi. Benedict Anderson (1983) ta'kidlaganidek, millat o'zini "ramzlar, marosimlar va umumiy qadriyatlar orqali his etadigan" ijtimoiy konstruksiyadir. Sport ana shu ramziy birlikni jonli shaklda ko'rsatadi: milliy bayroq, madhiya, liboslar, va g'alaba lahzalari milliy identitetni kuchaytiruvchi psixologik katalizatoridir (4). Sport tadbirlari, ayniqsa, yirik xalqaro musobaqalar — Olimpiada o'yinlari, Jahon chempionatlari, Osiyo o'yinlari — milliy birdamlikning eng yaqqol ifodasiga aylanadi. Masalan, 2018-yilgi FIFA Jahon chempionatida Xorvatiya jamoasining muvaffaqiyati butun mamlakatda milliy g'ururni kuchaytirdi, sportchilar "xalq elchisi" sifatida millatni global maydonda birlashtirdi. Shu kabi, 2021-yilgi Tokio Olimpiadasida Yaponiya milliy jamoasining muvaffaqiyati yapon xalqining "ganbaru" (kurash va qat'iyat) qadriyatlarini ifodaladi (5). Sotsiologik nuqtai nazardan, sport — bu ijtimoiy integratsiyaning eng samarali vositalaridan biridir. U turli millatlar, sinflar, jinslar va ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi chegaralarni yumshatadi, "biz" degan kollektiv identifikatsiyani shakllantiradi. Shuning uchun sportni "ijtimoiy kapital"ning kuchli shakli deb atash mumkin (6). Ayniqsa, yoshlar orasida sport musobaqalarida ishtirok etish orqali jamoaviylik, mas'uliyat va birdamlik kabi fazilatlar shakllanadi — bu esa milliy o'zlikning psixologik poydevorini mustahkamlaydi. O'zbekistonda ham sport musobaqalari milliy birlik va g'ururni ifodalash vositasiga aylangan. Har bir xalqaro g'alaba, xususan, kurash, boks, gimnastika yoki futbol sohasidagi yutuqlar jamiyatda "biz o'zbekmiz" degan umumiy iftixor hissini kuchaytiradi. Bayroq hilpirab, madhiya yangragan lahzalar — bu "tasavvur qilingan jamoa"ning real timsoli sifatida xalq ruhiyatiga singadi. Sportchi g'alabasi orqali xalq o'zini dunyoga ko'rsatadi, milliy iftixorni qayta his etadi. Bundan tashqari, davlat ramzlarining sport bilan uyg'unligi — liboslardagi milliy naqshlar, sport arenalaridagi o'zbek tilidagi shiorlar, madhiya sadolari — sportni nafaqat jismoniy, balki madaniy o'zlikning sahnasiga aylantiradi. Shu sababdan, sportni "milliy o'zlikning sahnaga chiqishi" (performance of national identity) deb atash mumkin.

Shunday ekan, sport — bu milliy g'urur, birdamlik va ijtimoiy identifikatsiyani mustahkamlovchi murakkab, lekin tabiiy mexanizm. U nafaqat tanani, balki millatning ruhini chiniqtiradi. Olimlar sportni "madaniy kod" deb ta'riflaydilar, chunki u orqali jamiyat o'z qadriyatlarini, tarixini va g'ururini namoyon etadi.

Jahon tajribasida sport milliy o'zlikni shakllantirishda kuchli vosita sifatida e'tirof etilgan. Masalan, Indoneziyada o'tkazilgan PON XX Papua milliy sport festivali mintaqalar o'rtasidagi birdamlikni oshirib, yoshlar orasida "biz indoneziyalikmiz" tuyg'usini mustahkamladi (7). Shu bilan birga, Yaponiya "Sport for Tomorrow" dasturi orqali sportni milliy brend va ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylantirdi. Evropada esa futbol, regbi, kriket kabi

sport turlari milliy identitetning ajralmas timsoliga aylangan. Masalan, Angliya milliy futbol jamoasi xalqaro maydondagi ishtiroki orqali "inglizlik" g'ururini ifodalaydi, Germaniyada esa sport yutuqlari urushdan keyingi milliy birlikni tiklashda muhim rol o'ynagan (8). Bu misollar shuni ko'rsatadiki, sport faqat jismoniy faoliyat emas, balki millatni ijtimoiy-psixologik jihatdan birlashtiruvchi vositadir.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki yurtimizda sport davlat siyosatining strategik yo'nalishlaridan biriga aylandi. Prezident Sh. M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Sport – bu yoshlarimizni sog'lom, kuchli iroda egasi va vatanparvar qilib tarbiyalovchi eng samarali vosita. Sportdagi yutuqlar bizda milliy g'urur va faxr tuyg'usini yanada mustahkamlaydi." (9) Sport jamiyat hayotining ajralmas qismi sifatida nafaqat sog'lom turmush tarzini shakllantiradi, balki xalqning milliy o'zligini, tarixiy qadriyatlarini va ma'naviy merosini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. O'zbekistonda mustaqillik yillarida sport, ayniqsa milliy sport turlari orqali milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi.

O'zbek xalqining tarixiy an'alarida otchoparlik, kurash, chavandozlik, kamondan otish, dorbozlik va boshqa milliy sport turlari qadimdan mavjud. Ular xalq hayot tarzini, jasoratini, jismoniy quvvatini ifodalagan. Ayniqsa, o'zbek kurashi xalqning ruhiyati va or-nomusini ifoda etuvchi sport turi sifatida milliy o'zlikning ramziga aylangan. O'zbekistonda sportni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Mustaqillikdan so'ng milliy sport turlarini rivojlantirishga oid qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilindi, jumladan:

- ✓ "O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish to'g'risida"gi qonun ;
- ✓ O'zbek milliy kurashini rivojlantirish davlat dasturi;
- ✓ Kurash bo'yicha xalqaro federatsiyaning (International Kurash Association — IKA) tashkil etilishi (1998-yil, Toshkent).

Shuningdek, Prezident farmonlari bilan "Kurash" sport turi Butunjahon o'yinlari dasturiga kiritildi va UNESCO nomoddiy madaniy merosi ro'yxatiga kiritilishi orqali milliy sport global darajada tan olindi. So'nggi yillarda respublika bo'ylab milliy sport turlari bilan shug'ullanish uchun zamonaviy sharoitlar yaratildi. Viloyat, tuman markazlarida kurash zallari, ot sporti majmualari, sport maktablari tashkil etildi, "kurash" va "ot sporti federatsiyalari" faoliyati kengaytirildi, yoshlar orasida milliy sport turlarini ommalashtirish maqsadida "Barkamol avlod" sport musobaqalari, "Umid nihollari", "Universiada" dasturlariga milliy sport turlari kiritildi.

Ta'lim tizimi va yoshlar tarbiyasida milliy sportning roli o'ziga xosdir. O'zbekiston ta'lim tizimida milliy sport turlarini o'rgatish davlat standartlari darajasida mustahkamlandi. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida o'zbek kurashi, belbog'li kurash, ot sporti dars mashg'ulotlariga kiritildi. Jismoniy tarbiya institutlarida milliy sport turlari bo'yicha trener va hakamlar

tayyorlanmoqda, yoshlarni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda sport musobaqalari, xalq sayllari va an'anaviy bayramlarda milliy sport musobaqalari muntazam o'tkazilmoqda. Milliy sport turlari orqali yosh avlod o'z xalqining tarixiga, madaniyatiga qiziqish uyg'otadi, milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ulari bilan kamol topadi, sog'lom turmush tarzi, halollik, mardlik, adolat kabi qadriyatlarga sodiq bo'lib voyaga yetadi. Kurashchilar, chavandozlar va boshqa milliy sport vakillari xalq orasida mardlik, sabr-toqat, mehnatsevarlik timsoliga aylandi

O'zbekiston sportchilari milliy sport turlarida xalqaro arenalarda muvaffaqiyatli ishtirok etmoqda. Bunda kurash bo'yicha jahon chempionatlari va Osiyo o'yinlarida o'zbekistonlik sportchilar doimiy ishtirokchiga aylandi, ot sporti va belbog'li kurash xalqaro turnirlarida o'zbekistonlik chavandoz va kurashchilar mamlakat obro'sini yuksaltirib kelmoqda. Bu esa milliy sport orqali O'zbekistonning ijobiy imijini dunyo miqyosida mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda milliy sport turlarini rivojlantirish orqali milliy o'zlikni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Bu yo'lda quyidagi yutuqlar e'tiborga molik:

- Milliy sport turlari uchun mustahkam huquqiy asos yaratildi;
- Infratuzilma va ta'lim tizimi yangilandi;
- Xalqaro miqyosda milliy sport turlari O'zbekistonning madaniy brendiga aylandi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda sport infratuzilmasi sezilarli kengaydi. "Bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasi", "Universiada", "Yoshlar o'yinlari" kabi loyihalar yosh avlodni sportga keng jalb etmoqda. Milliy sport turlaridan Kurash 2018-yilda Osiyo o'yinlarining rasmiy sport turi sifatida tan olinganligi bu xalqimiz uchun milliy qadriyatni jaxon maydonida e'tirof etilishi (10) milliy o'zlikning xalqaro maydondagi ifodasidir.

O'zbekistonning sport siyosatida milliy qadriyatlar bilan uyg'unlik aniq seziladi: sportchi liboslarida milliy naqshlar, madhiyalar, milliy ramzlar faol qo'llaniladi. Shu orqali sport — milliy o'zlikni ifodalash, madaniy merosni saqlash va targ'ib etish vositasiga aylanmoqda.

Tahlil va muhokama

O'zbekiston misolida sport milliy o'zlikni shakllantirishda quyidagi uchta asosiy mexanizmni ko'rsatadi:

1. Ramziy mexanizm – sport musobaqalari va milliy timsollar (bayroq, madhiya, liboslar) orqali milliy birlikni ifodalash.
2. Ijtimoiy mexanizm – yoshlarni birlashtirish, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish orqali "biz" tuyg'usini kuchaytirish.
3. Madaniy mexanizm – milliy sport turlarini (Kurash, ot sporti, xalq o'yinlari) rivojlantirish orqali o'zlikni anglashni mustahkamlash.

Bu jarayon sportni nafaqat jismoniy, balki ma'naviy va madaniy fenomen sifatida talqin etish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa va tavsiyalar

Xulosa: Sport – milliy o'zlikni shakllantirishda kuchli ijtimoiy-madaniy vositadir. Jahon tajribasi va O'zbekiston misolida ko'rildiki, sport orqali millatning birdamligi, g'ururi, qadriyati va madaniy merosi ifodalanadi.

Tavsiyalar:

1. Milliy sport turlarini xalqaro maydonda targ'ib qilishni kuchaytirish;
2. Sport ta'limi tizimida milliy qadriyatlarni integratsiya qilish;
3. Sport ommaviy axborot vositalarida milliy o'zlikni aks ettirishga e'tibor berish;
4. Sport sotsiologiyasi sohasida ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish;
5. Yoshlar orasida "sport orqali milliy g'urur" tushunchasini mustahkamlovchi dasturlar ishlab chiqish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi. (2025). Sport bilan shug'ullanayotgan aholining jinsiy tarkibi haqida ma'lumotlar. Toshkent: Milliy statistika qo'mitasi.
2. Anderson, B. (1983). Tasavvur qilingan jamoalar: millatchilik kelib chiqishi va tarqalishi haqida mulohazalar. London: Verso nashriyoti.
3. Humić, N. (2023). Sport va milliy identitet. Kultura i Društvo, 15(2), 97–103.
4. Anderson, B. (1983). Tasavvur qilingan jamoalar: millatchilik kelib chiqishi va tarqalishi haqida mulohazalar. London: Verso.
5. Japan Sports Agency. (2022). Tokio Olimpiadasi yakuniy tahliliy hisobot: milliy identitet va sport diplomatiyasi. Tokio.
6. Putnam, R. D. (2000). Yolg'iz o'ynash: Amerika ijtimoiy kapitalining pasayishi. Nyu-York: Simon & Schuster.
7. Sokoy, F., Numberi, G., Sinaga, E., Hidayat, R., & Putra, M. F. (2024). Sportning milliy o'zlikni shakllantirishdagi roli: Indoneziya sport tadbirlari misolida. SPORT TK – EuroAmerican Journal of Sport Sciences.
8. European Council on Sport. (2022). Sport and Cultural Identity in Europe: Integration through Games. Brussels: ECS Press.
9. Mirziyoyev, Sh. M. (2023). Sog'lom turmush tarzi – millat salomatligi va qudrati kafolati. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati.
10. O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi. (2024). Kurash – O'zbekiston milliy brendi sifatida. Toshkent: O'MOQ rasmiy axboroti.